

Q&A open oproepen Erfgoed en Ruimte ontwerpprogramma

n.a.v. informatiebijeenkomst 18 april 2017 bij de RCE in Amersfoort

stimuleringsfonds creatieve industrie

architectuur vormgeving digitale cultuur

p.o. box 29066
3001 gb rotterdam

groothandelsgebouw
ingang c, 5e etage
weena 723
rotterdam

+31 (0)10 - 436 16 00
info@stimuleringsfonds.nl
www.stimuleringsfonds.nl

kvk rotterdam: 41133717
bank: IBAN NL13 INGB 0671 3484 26

Introductie ontwerpprogramma

In de periode 2017-2018 geeft het Stimuleringsfonds Creatieve Industrie in samenwerking met de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed een extra impuls aan projecten waarin cultureel erfgoed op een duurzame manier aan urgente maatschappelijke vraagstukken op het gebied van klimaat, energie en ruimte wordt verbonden. Binnen het [‘Erfgoed en Ruimte ontwerpprogramma’](#) worden de kansen voor een gebiedsgerichte erfgoedbenadering in de stedelijke en landschappelijke ontwerppraktijk verkend. Deze erfgoedbenadering is gericht op het in stand houden, inpassen en transformeren van cultuurhistorisch waardevolle systemen en structuren en focust dus op een ander schaalniveau dan de objectgerichte monumentenaanpak. Het programma Erfgoed en Ruimte van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed heeft tot doel deze erfgoedbenadering - in de aanloop naar de nieuwe omgevingswet in 2019 - meer vanzelfsprekend in nationale, regionale en lokale omgevingsvisies mee te nemen en zo bij te dragen aan een karaktervolle ontwikkeling van onze toekomstige leefomgeving.

Doel van de informatiebijeenkomst

Eind maart zijn binnen dit ontwerpprogramma twee open oproepen uitgeschreven:

- [Nieuwe energie voor het landschap](#)
- [Stedenbouw voor extremen](#)

De bijeenkomst van 18 april was gericht op het informeren en interesseren van potentiële indieners. Namens de RCE gaven Josje Schnitzeler (Programmamanager VER), Marlijn Baarveld (Programmaleider Transformatie Landelijk Gebied) en Ellen Vreenegoor (Programmaleider Water en erfgoed) een inhoudelijke toelichting op de Visie Erfgoed en Ruimte en de onderwerpen van deze twee open oproepen. Vanuit het Stimuleringsfonds Creatieve Industrie gaven Maarten Tas (Programmaleider Erfgoed en Ruimte) en Dominique Geelen (Programmamedewerker Erfgoed en Ruimte) meer informatie over het fonds, het programma, de open oproep procedure en planning. Na afloop van de presentaties (zie bijlagen) was er ruimte voor het stellen van vragen ter verduidelijking van de opgave en de richtlijnen voor het indienen van voorstellen. Hieronder volgen de vragen die tijdens deze bijeenkomst gesteld zijn.

Vragen en antwoorden

1. In beide open oproepen wordt aangegeven dat men op zoek is naar concrete voorstellen. Wat wordt hieronder verstaan?

- Er zijn in de afgelopen tijd al heel veel lonkende toekomstperspectieven rondom de opgaven van klimaatadaptatie en energietransitie geschetst. Op dit moment bestaat er een grote behoefte om deze plannen op lokaal niveau heel concreet te maken, in korte termijn visies te vertalen, inzichtelijk te krijgen waar men bij de uitwerking tegenaan loopt en wat de rol en invloed van de erfgoed- en ontwerpsector hierin kan zijn. Daarom zien wij graag voorstellen van multidisciplinaire teams die, in samenwerking met een vragende of opdrachtgevende partij, ook aandacht besteden aan de praktische uitvoerbaarheid van hun ideeën. Daarbij telt niet alleen het resultaat, maar juist ook het proces er naartoe en de instrumenten en strategieën die daarbij zijn ontwikkeld en ingezet, omdat hierin veel kennis besloten ligt die voor anderen relevante inzichten kan opleveren.

2. In de open oproepen wordt om multidisciplinaire projectteams gevraagd en de deadline voor indiening staat op 3 mei 2017. Is dit niet wat kort dag om partijen te verbinden?

- De open oproepen zijn op 23 maart 2017 uitgeschreven; in totaal staan ze dus 6 weken open. Deze tussentijdse bijeenkomst is gericht op het informeren van geïnteresseerden en het verduidelijken van de richtlijnen voor indiening. Een Open Oproeptraject kent twee fases; een startfase en een uitvoeringsfase. De startfase duurt een half jaar en is bedoeld als verkenningsfase waarin de geselecteerde voorstellen worden uitgewerkt tot gedegen projectplannen, waarmee op 26 oktober 2017 een nieuwe subsidieaanvraag voor de uitvoeringsfase van het project kan worden ingediend. In de startfase worden onder andere de probleemstelling en het plan van aanpak aangescherpt, de onderzoeksvragen uitgewerkt, relevante deskundigheid betrokken, samenwerkingen aangegaan en zowel inhoudelijk als financieel draagvlak georganiseerd.

3. Wat zijn de richtlijnen voor cofinanciering?

- Cofinanciering is vooral een middel om het inhoudelijke en financiële draagvlak voor een project te toetsen. Als belanghebbende partijen de relevantie van een project onderschrijven en daar inhoudelijk, organisatorisch of financieel aan bijdragen, dan is er een grotere kans dat de resultaten en conclusies na afloop van een project in de praktijk zullen landen. Er is geen vastgesteld minimum percentage cofinanciering, maar in de regel bedraagt het zo'n 30-50% van de totale projectbegroting. Eigen bijdragen in uren, om-niet bijdragen van derden en tijdsinvesteringen van betrokken experts kunnen ook als cofinanciering worden opgevoerd als ze in de begroting worden gekwantificeerd.

4. Is het mogelijk om een voorstel voor de vervolgfase van een lopend project in te dienen?

- Ja, dat is mogelijk mits het voorstel ook als een opzichzelfstaand project kan worden opgevat. Dat wil zeggen met een eigen aanlooptijd en deelbaar projectresultaat.

5. Wat wordt in dit kader onder erfgoed verstaan; alleen gebieden met een erkende monumentenstatus of alles wat cultuurhistorisch waardevol is? En waarin uit zich dit in stedelijk en landelijk gebied?

- Er is in Nederland heel veel erfgoed met en zonder monumentenstatus. Wij vragen om opmerkzaam te zijn voor kwaliteit en daar aandacht aan te besteden, zodat het bij nieuwe ontwikkelingen op een positieve manier kan worden ingezet. De gebiedsgerichte erfgoedbenadering gaat voorbij het object en focust op het in stand houden, inpassen en transformeren van de werking en functionaliteit van

cultuurhistorisch waardevolle systemen en structuren. Ter illustratie: het waterloopkundige systeem (zonder monumentenstatus) van een monumentale molen heeft vanwege de functionaliteit een veel grotere ruimtelijke impact dan de molen an sich. Het gaat hier dus om alles met een cultuurhistorische waarde wat van ruimtelijke betekenis kan zijn voor de toekomstige inrichting van de landschappelijke of stedelijke context en dit kan betrekking hebben op verschillende (al dan niet zichtbare) tijdslagen.

6. Is de mens ook onderdeel van deze erfgoedbenadering?

- Het gaat bij deze open oproepen niet om immaterieel erfgoed, maar om de materiële neerslag van zaken. Mogelijk gaan daar wel verhalen over, maar de focus ligt op het ruimtelijke in relatie tot de hoofdpogaven energietransitie en klimaatadaptatie. De manier waarop je deze opgaven benadert kan bijdragen aan het creëren van lokaal draagvlak onder omwonenden, maar dit is geen doel an sich.

7. Stedenbouw voor extremen. Hoe stedelijk moet het zijn?

- Deze oproep heeft betrekking op het stedelijke gebied. De probleemstelling moet daarom uitgaan van een opgave op het gebied van klimaatadaptatie in de stad. Die opgave draait overigens niet alleen om toenemende wateroverlast, maar ook om langere periodes van droogte en de gevolgen daarvan voor de stad; denk daarbij aan bodemdaling, hittestress, etc. Omdat de gebiedsgerichte erfgoedbenadering focust op de werking en functionaliteit van onderliggende erfgoedstructuren kan de oplossing voor die opgave echter ook in het systeemlandschap of de groen/blauwe zone om de stad worden gevonden.

8. Nieuwe energie voor het landschap. Kan de vraagstelling zich ook op het stedelijke gebied richten?

- Een steeds groter deel van de energiebehoefte komt voort uit een toenemende vraag vanuit stedelijke gebieden en regio's. Maar de energievoorziening wordt voor het overgrote deel buiten de stad georganiseerd, zeker wanneer het om een transitie naar een duurzame energieproductie gaat legt dit een groeiende en ook meer zichtbare claim op het landschap. Deze oproep focust daarom op het landschap en de rol en positie van cultuurhistorische waarden bij de landschappelijke inpassing van deze duurzame vormen van energiewinning. Andersom kan deze transitie mogelijk ook bijdragen aan het in stand houden, inpassen en transformeren van cultuurhistorische systemen en structuren.

9. Is het ook mogelijk om deze thema's binnen 1 open oproepinzending te combineren?

- Ja, dat is toegestaan. Maar één voorstel kan niet bij allebei de open oproepen worden ingezonden, de aanvrager dient daarom een keuze te maken bij welke open oproep het voorstel wordt ingestuurd.

10. Is er binnen deze open oproepen ook ruimte voor technologische innovaties en hoe staan jullie in dat kader tegenover samenwerkingen tussen kunstenaars en wetenschappers?

- Ja, binnen de geformuleerde opgaven kunnen technologische innovaties ook een plek krijgen mits ze gericht zijn op een verbeterde landschappelijke inpassing van relevante duurzame en technisch haalbare vormen van energiewinning. Binnen een multidisciplinair team kunnen kunstenaars en wetenschappers daar elk vanuit hun eigen expertise aan bijdragen.

11. Moet er bij een open oproep inzending altijd sprake zijn van betrokkenheid van een vragende of opdrachtgevende partij?

- Zie hiervoor ook de antwoorden op vraag 1, 2 en 3. Om een positieve verwachting over de relevantie van de resultaten van een ingezonden voorstel uit

te kunnen spreken, is het van belang dat er reeds in de startfase zicht is op een potentiële samenwerking met een vragende dan wel opdrachtgevende partij. Met een inhoudelijke, organisatorische of financiële betrokkenheid van zo'n partij kan bovendien het draagvlak voor een project worden aangetoond. Die betrokkenheid kan in de startfase nog worden geformaliseerd, maar voor de uiteindelijke uitvoeringsfase van het project - waar met steun van het fonds naartoe wordt gewerkt - is het een vereiste.

12. Waaruit bestaat die ondersteuning in de startfase en het vervolgtraject?

- Na de bekendmaking van de open oproepselectie op 2 juni vindt op 13 juni een gezamenlijke expertmeeting plaats, waarin kennis en ervaring met elkaar kunnen worden uitgewisseld. Circa vier weken voor de sluitingsdatum op 26 oktober van de vervolgaanvraag vindt er nog een teambijeenkomst plaats, waarin de voortgang van de projecten met het fonds wordt besproken. Na de besluitvorming over de vervolgaanvragen en de uitgewerkte projectplannen kunnen de teams in de daaropvolgende uitvoeringsfase aanspraak maken op een individuele expertsessie bij de RCE. Tot slot worden de resultaten van alle projecten in november 2018 op een groot symposium gepresenteerd. Bovendien is het voor de ondersteunde teams altijd mogelijk om tussentijds feedback op de voortgang van de projecten te vragen. Het Stimuleringsfonds vormt hiervoor het eerste aanspreekpunt.

13. Wat is de omvang van de financiële ondersteuning?

- Voor de startfase is 4x €10.000 subsidie beschikbaar. Cofinanciering is dan nog geen vereiste, maar strekt wel tot aanbeveling. Voor de vervolgfase is in totaal € 160.000 subsidie beschikbaar. Als alle geselecteerde projecten doorgang vinden is er voor de uitvoeringsfase dus circa 4x €40.000 subsidie beschikbaar. De omvang van de totale projectbegroting is afhankelijk van de mate van cofinanciering. Als de uitwerking van een projectplan niet aan de verwachtingen van de open oproepadviseurs voldoet, dan zou het kunnen voorkomen dat het betreffende project alsnog afvalt of slechts onder voorwaarden in aangepaste vorm doorgang kan vinden. De startfase moet dus goed worden benut.

14. Waar zijn jullie specifiek naar op zoek?

- Er zijn op dit moment nog niet veel goede voorbeelden van strategieën, uitgangspunten en ontwerpprincipes voor het in stand houden, inpassen en transformeren van cultuurhistorische waarden bij deze urgente ruimtelijke en maatschappelijke opgaven. In het geval van de energietransitie is een relatief kleine groep direct betrokkenen zich wel bewust van de technische implicaties van deze omschakeling, maar over de ruimtelijke gevolgen is nog niet veel bekend en erfo goed blijft daarbij vaak helemaal buiten beeld. Met dit ontwerpprogramma willen wij bijdragen aan bewustwording rondom deze opgaven en de mooie oplossingen die er zijn. Wij zijn specifiek op zoek naar vernieuwende ideeën en concrete voorbeeldprojecten, waarmee binnen de ontwerppraktijk kennis en ervaring met deze gebiedsgerichte erfo goedbenadering kan worden opgedaan, die bovendien inspiratie kan bieden voor toepassing elders. De RCE wil graag meedenken in realisatietrajecten, maar die vallen buiten het bereik van dit ontwerpprogramma. Het symposium in november 2018 is gericht op het koppelen en verbinden van partijen om de resultaten weer een stap verder te brengen.

Op de website <https://handreikingerfgoedruimte.nl> vindt u meer informatie over het thema erfo goed en ruimte. De daar verzamelde kennis, handreikingen en visies zijn het resultaat van het programma Visie Erfo goed en Ruimte (2012-2016) en vormen het uitgangspunt voor dit ontwerpprogramma.